

Východiska a priority vzdělávacích a osvětových programů ČvT v ČR

Tento dokument představuje východiska a priority vzdělávacích a osvětových programů společnosti Člověk v tísni realizovaných v České republice. Pojmenovává nejpalčivější problémy vzdělávacího systému a společný přístup při jejich řešení.

Je určený jak pro interní účely organizace, tak pro komunikaci směrem k podporovatelům, spolupracujícím jednotlivcům i organizacím, relevantním institucím, odborné a široké veřejnosti.

Část naší práce v ČR se zaměřuje na **děti ohrožené sociálním znevýhodněním**, a to unikátní kombinací vzdělávacích a sociálních služeb a podpory dětí v mimoškolní přípravě. Komplexní práce s celými rodinami se jeví jako stěžejní předpoklad pro úspěšnou vzdělávací podporu dětí ohrožených sociálním vyloučením. Přímoou podporu rodin a dětí doplňujeme vzdáváním pedagogů a spoluprací se školami, aby dokázali co nejlépe naplňovat individuální potřeby dětí.

Druhá část naší činnosti směřuje k **odpovědnému občanství**. Věnujeme se vzdáváním pedagogů a přímé práci s žáky a studenty. Podporujeme je v tom, aby rozvíjeli své kompetence k odpovědnému občanství, porozuměli rychle se měnícímu světu a zajímali se o aktivní řešení naléhavých výzev současnosti.

Pomocí dlouhodobé fundraisingové kampaně [LEPŠÍ ŠKOLA PRO VŠECHNY](#) se snažíme přispět k utváření spravedlivé společnosti a udržitelné budoucnosti.

Co děláme:

- Podporujeme děti, rodiče i školy. Usilujeme o co nejdelší vzdělávací dráhu všech dětí a eliminaci vlivu socioekonomického zázemí rodiny na vzdělávací výsledky dětí a mladých lidí.
- Přispíváme k profesnímu rozvoji učitelů a dalších pedagogických pracovníků. Usilujeme o to, aby české školy poskytovaly kvalitní vzdělávání založené na principech společného vzdělávání a individuálním přístupu k potřebám každého dítěte.
- Podporujeme děti a mladé lidi v osvojení si takových kompetencí, které jim pomohou porozumět současnému světu a jednat svobodně a odpovědně vůči lidem a přírodě ve svém okolí i ve světě. Podporujeme vzdělávání a výchovu k demokratickým hodnotám a postojům a k aktivnímu odpovědnému občanství.
- Podporujeme děti a jejich rodiny v uplatňování jejich práv na plnohodnotné vzdělání, protože v řadě českých měst jsou děti ohrožené sociálním znevýhodněním cíleně vyřazovány klíčovými aktéry (školami a obcemi) z hlavního vzdělávacího proudu.
- Prosazujeme takové přístupy ve veřejných politikách, které dokáží reflektovat potřeby dospělých i dětí ohrožených sociálním znevýhodněním a které jsou podloženy racionálními poznatky.
- Podporujeme jednotlivce a rodiny v aktivním přístupu k řešení své nepříznivé situace a v hledání hodnotných zdrojů (vztahy, informace, aktivity), které vedou ke zvýšení kvality života.
- Organizujeme, podporujeme a otevíráme veřejnou diskuzi o sociální a vzdělávací politice, zapojujeme veřejnost.
- Podporujeme maximální přístupnost veřejných diskuzí lidem všech genderových kategorií, lidem s postižením, lidem s různými názory i přístupy.
- Otevíráme prostřednictvím filmů a dalších audiovizuálních materiálů aktuální společenská témata s ohledem na to, jak intenzivně jsou ve veřejné debatě zastoupena. Snažíme se o racionalizaci a vyváženost veřejné debaty a neopomíjení důležitých témat.
- Inspirujeme jednotlivce a skupiny občanů k osobní účasti na pozitivních změnách jejich okolí (místa, kde žijí, studují nebo pracují).
- Prostřednictvím dokumentárních filmů učíme také širokou veřejnost vnímat globální problémy v lokálním kontextu. Přinášíme možnosti, jak porozumět světu, a vedeme otevřenou veřejnou debatu na řadu aktuálních témat.
- V neposlední řadě poskytujeme veřejnosti informace o migraci a dalších závažných tématech současnosti, a to prostřednictvím dokumentárních filmů, práce s médii, pořádáním veřejných debat a propojováním stakeholderů.

Naší vizí je:

Škola, ve které úspěšnost a budoucnost dětí není předurčena jejich sociálním zázemím.

Školní vzdělávání, které reaguje na individuální potřeby každého dítěte, a tím mu umožňuje svobodně nasměrovat jeho životní dráhu.

Škola, která pomáhá dětem a mladým lidem stát se svobodnými, otevřenými a odpovědnými občany.

NAŠE HLAVNÍ PRIORITY VE VZDĚLÁVÁNÍ

→ SNIŽOVÁNÍ NEROVNOSTÍ VE VZDĚLÁVÁNÍ

→ VZDĚLÁVÁNÍ K ODPOVĚDNÉMU OBČANSTVÍ

Kontext situace ve vzdělávání v ČR, ze kterého vycházíme:

Z podkladů z mezinárodních srovnání je zřejmé, že povaha problémů v našem vzdělávacím systému je strukturální. Řízení vzdělávání lokálními politickými aktéry zohledňuje nutně místní politickou situaci a místní zájmy. Případné priority státu v adaptaci na nové trendy a na situaci na pracovních trzích, např. rozvoj IT dovedností i spravedlnost ve vzdělávání a podpora sociální mobility, jsou v konfliktu s místními zvyklostmi. Vzdělávací soustava je součtem různých lokálních systémů bez středního článku řízení.

→ V decentralizovaném systému vzdělávání existuje několik typů tzv. tichých dohod. Jde o systémové závislé vztahy mezi zřizovateli a voliči, mezi zřizovateli a zaměstnavateli a mezi školami navzájem. Tiché dohody ovlivňují vzdělávací dráhy dětí, uzavírají sociální prostupnost ve vzdělávání a umožňují další přetrvání selektivnosti systému. Výsledkem tichých dohod je brzká selekce a sociální klatba.

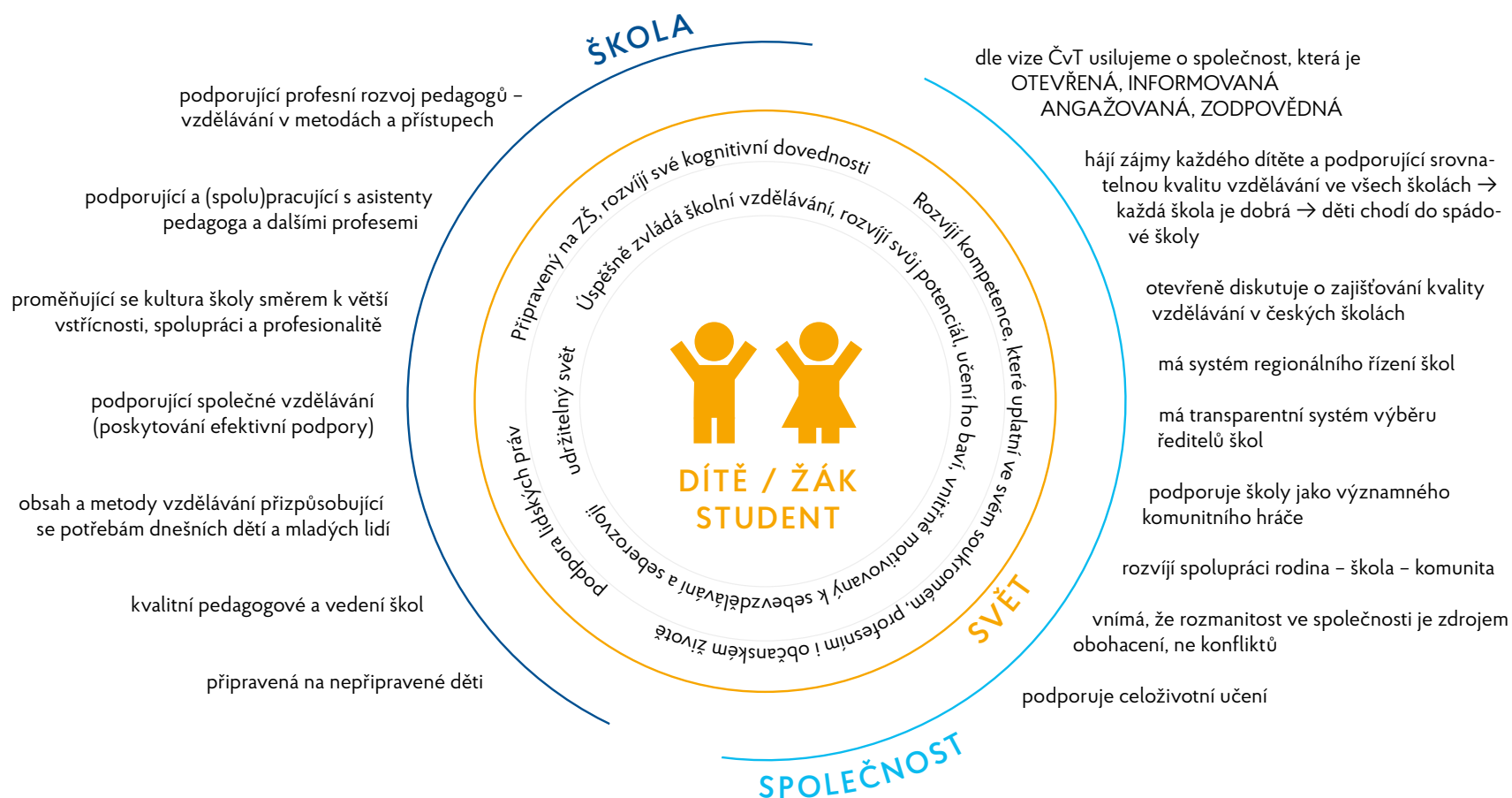
- Rozložení moci v systému výrazně posiluje roli nejnižšího článku řízení, tj. zřizovatelů, což výrazně přispívá k vytváření a posilování zmíněných lokálních tichých dohod.
- Dosažené vzdělání dětí a mladých lidí je podmíněno socioekonomickým statusem rodiny, zároveň panuje vysoká míra mezigenerační reprodukce chudoby.
- Ve společnosti existuje silná „víra“ v dobro diferenciací, selekce, segregace, a to jak ve výběru školy, tak v profesním zařazení.
- Trvá kolize mezi tradičním přístupem orientovaným na problém (dítě, které ve vzdělávání „selhává“, diagnostikujeme, rozhodneme, rozřadíme) a přístupem orientovaným na řešení (podpůrná opatření ve společném vzdělávání).
- Aktuálním problémem je nedostatek pedagogů ve školách a rostoucí průměrný věk pedagogů.
- Ve školách učí určité procento pedagogů, kteří nedisponují potřebnými kompetencemi (pro kvalitní výuku, realizaci podpůrných opatření, motivující hodnocení aj.)
- Příprava budoucích učitelů na mnoha vysokoškolských pracovištích neodpovídá potřebám vzdělávací praxe.
- Ve školách chybí podpůrní pracovníci, a to v oblasti pedagogické, psychologické i sociální.
- Nedostatečné metodické řízení škol.
- Nekvalitní vedení mnohých škol.
- Není shoda ani na obsahu vzdělávání, ani na tom, k jakým hodnotám má vzdělávací systém vést. Oficiálně deklarované hodnoty nejsou částí veřejnosti ani pedagogů přijímány.
- Existují spory o tom, zda a případně jak patří výchova k občanství do školního vzdělávání (v části veřejnosti rezonuje názor, že škola má pouze vzdělávat a výchova se odehrává v rodině).
- Distanční vzdělávání v době koronavirové krize prohloubilo nerovnosti ve vzdělávání (technická nedostatečnost, zvýšený akcent na domácí podporu).
- Žáci nemají rovný přístup k online výuce, řada z nich je znevýhodněna nedostatečným technickým vybavením nebo připojením (offline žáci).

Naše cíle:

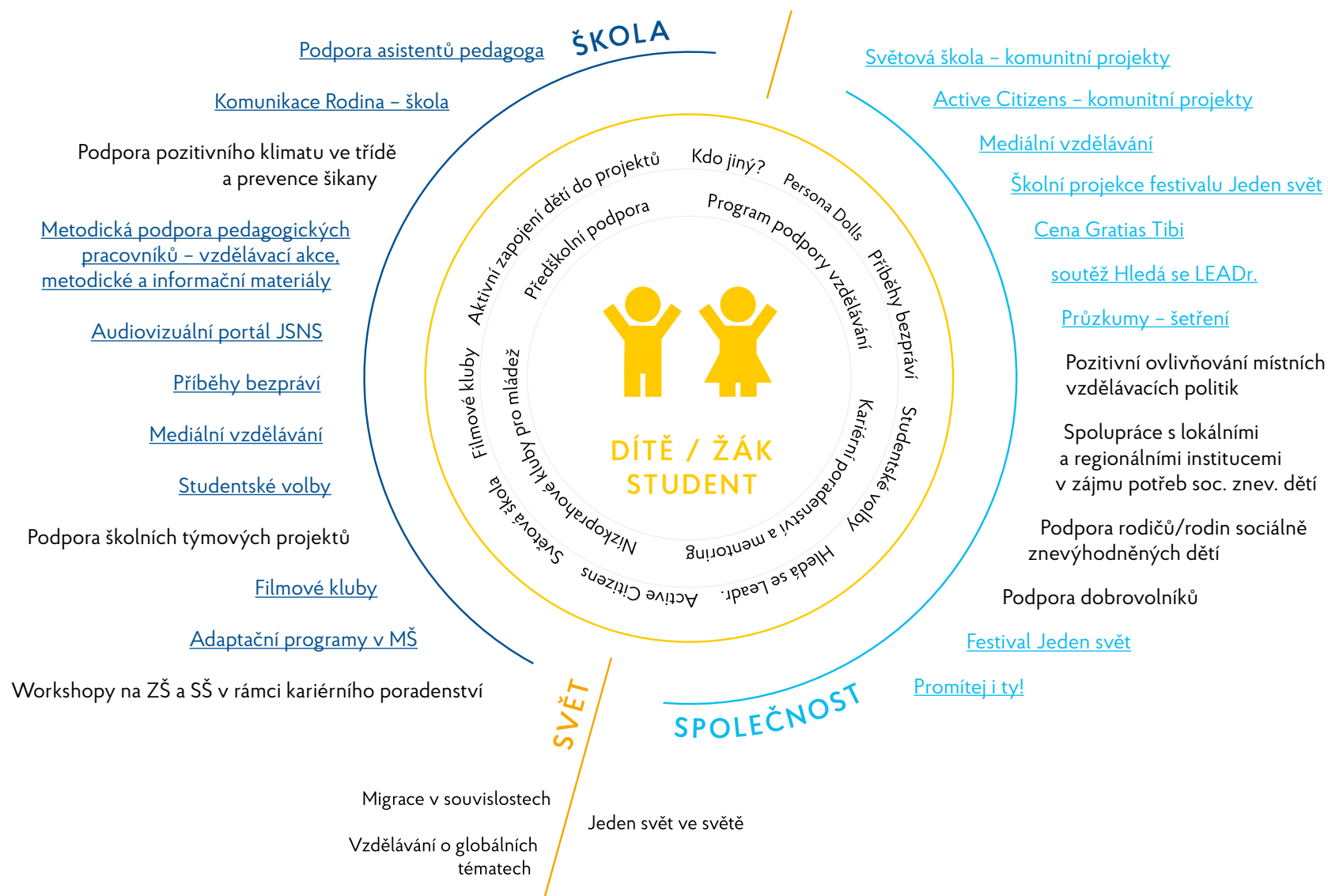
CHCEME MĚNIT KLIMA

- **klima škol**, aby byly otevřené, spolupracující a demokratické v rámci pedagogického týmu i ve vztahu k dětem, rodinám a okolním komunitám
- **klima české společnosti**, aby byla více otevřená, informovaná, angažovaná a zodpovědná a v tomto duchu podporovala vzdělávání dětí v českých školách
- **světové klima** tím, že do škol i do společnosti vysíláme zprávu o individuální spoluodpovědnosti a globálních dopadech činností každého člověka

V centru naší pozornosti je dítě a mladý člověk, jemuž má vzdělávací systém pomoci k maximálnímu rozvoji jeho potenciálu a ke kompetencím potřebným pro život v demokratické společnosti 21. století.

Naše konkrétní programy a dílčí projekty naplňující výše uvedené cíle (v centru naší pozornosti je DÍTĚ/ŽÁK):

JAKO PŘÍLEŽITOSTI PRO ZKVALITNĚNÍ SYSTÉMU VZDĚLÁVÁNÍ SPATŘUJEME ZEJMÉNA:

1. Snižování institucionální selekce a posílení středního stupně řízení školství

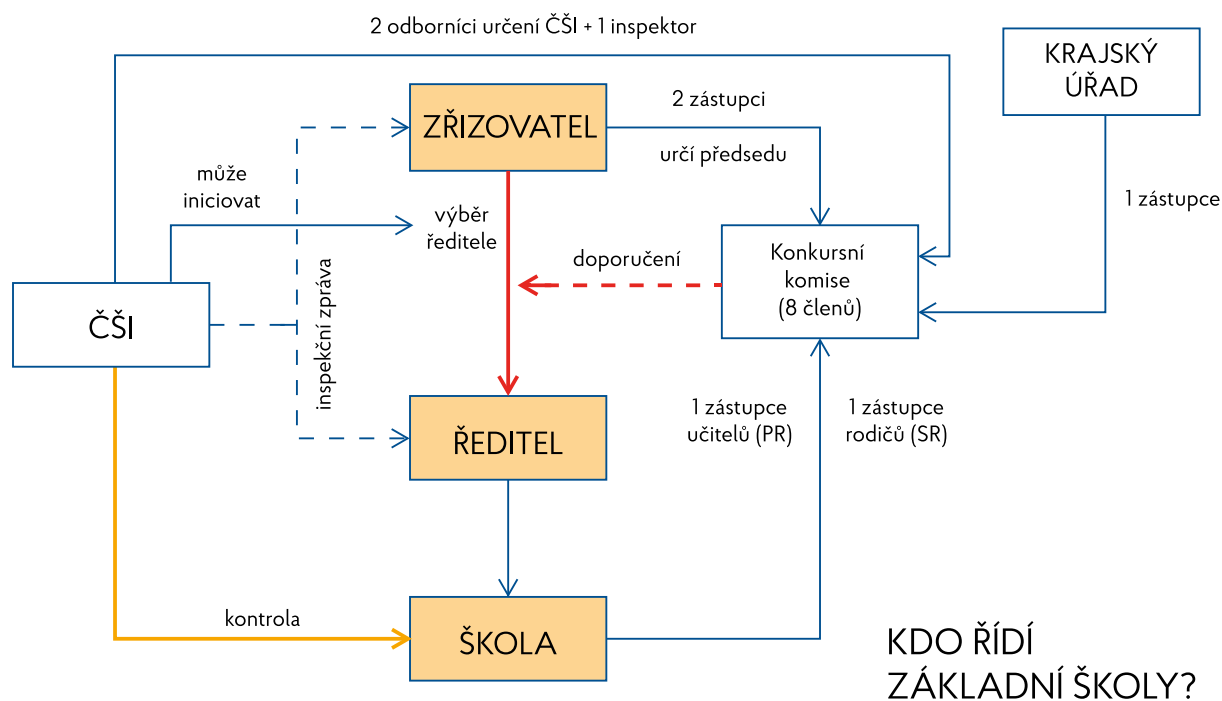
Český vzdělávací systém vykazuje vysokou míru diferenciací škol. Systém spádových obvodů škol prakticky nefunguje, což posiluje rozdíly mezi kvalitou vzdělávání na jednotlivých školách. Proto je důležité usilovat o následující změny a trendy:

- Zvyšování kvality druhých stupňů ZŠ.
- Snižování diferenciací v rámci veřejného základního školství, která se ukazuje především v podobě výběrových škol či tříd v rámci jednotlivých škol.
- Snižování podílu dětí odcházejících na víceletá gymnázia, resp. výhledově zrušení víceletých gymnázií.

- Zrušení, popřípadě plná transformace a destigmatizace bývalých základních škol praktických v běžné vzdělávací instituce.
- Prodloužení povinné školní docházky o 2 roky docházky směrem na střední školu. Toto opatření pomůže snížit rozdíly v délce času stráveného vzděláváním mezi většinovou populací a dětmi se sociálním znevýhodněním.
- Rozvoj spolupráce rodiny a školy jako klíčový faktor úspěchu dětí, zejména v rodinách s nízkým vzděláním rodičů.

Vytvoření středního článku řízení

V důsledku vzniku vyšších územních samosprávných celků došlo k přílišné decentralizaci českého vzdělávacího systému, kdy prakticky veškerá moc je koncentrována u zřizovatelů, a to včetně výběru ředitelů škol. I v případě dobré vůle exekutivy neexistují praktické nástroje, jak zavádět změny v celém vzdělávacím systému.

Proto podporujeme:

- Obnovení středního stupně řízení školství, byť v daleko subtilnější podobě oproti dřívějším okresním školským úřadům. Zde by bylo možné využít krajské školské odbory fungující v přenesené působnosti případně ve struktuře okresních pracovišť.
- Změna výběru ředitele základních škol tak, aby byly výsledky konkurzu pro zřizovatele závazné a složení výběrové komise více zaručovalo nezávislost výběru.
- Střední stupeň řízení škol, který by zároveň úžeji spolupracoval s Českou školní inspekcí a poskytoval metodickou podporu ředitelům jednotlivých škol.

2. Občanské a mediální vzdělávání

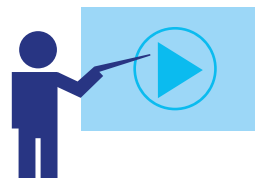
Odpovědné občanství je celoživotním procesem aktivního a zodpovědného spoluvytváření prostředí, ve kterém žijeme, ať již jde o vztah k lidem nebo k místu.

- Vzdělávání má posilovat kompetence odpovědného a aktivního občana, který rozvíjí své prostředí a chrání je před případnými hrozbami, jedná v souladu s demokratickými hodnotami a s respektem k lidem i přírodě.
- Metody a nástroje pro podporu aktivního, zodpovědného a sebevědomého občanství mají být nedílnou součástí vzdělávacího systému, s dostatečnou metodickou a finanční státní podporou.
- Nezbytnou součástí výchovy k demokracii je výuka moderních dějin a seznamování s nástroji zastupitelské demokracie.

Na českých školách je mediální výchově věnován velmi malý prostor. Vyučující nejsou na výuku mediální výchovy dostatečně připraveni, postrádají materiály i metodickou podporu, často se setkávají s nezájmem ze strany vedení školy.

Za vhodné minimum považujeme následující kroky ze strany ministerstva školství a relevantních vzdělávacích institucí:

- Pojmenování důležitosti mediálního vzdělávání (např. formou metodického doporučení).
- Transparentnost procesu nastavování vzdělávacích strategií, zohlednění mediální gramotnosti.
- Začlenění mediálního vzdělávání do vzdělávání studentů pedagogických fakult.
- Podpora projektů a aktivit různých subjektů na tomto poli.

3. Proměna kultury pedagogických sborů, obsahu a forem vzdělávání

V posledních letech je stále častěji zmiňovaným ohrožením hrozící akutní nedostatek pedagogů. Tato hrozba se však může stát příležitostí, jak proměnit klima, kulturu pedagogických sborů na jednotlivých školách. Ze zahraničí přitom víme, že množina lidí pracujících ve škole s dětmi je poměrně různorodá z hlediska oborů a kvalifikací. Proto podporujeme:

- Otevření pedagogických sborů odborníkům z jiných profesí.
- Změnu kvalifikačních modulů na pedagogických školách, tak aby tito jiní odborníci byli dobrými pedagogy.
- Posílení kapacit asistentů pedagogů a dalších specialistů přímo na školách, legislativní ukotvení pozice sociálních pedagogů.
- Systematičtější spolupráci škol s dalšími odborníky či institucemi působícími mimo školu vedoucí ke komplexnější podpoře žáků.

Zkušenosti s uzavřením škol v důsledku pandemie ukazují mimo jiné na možnosti využití online nástrojů pro výuku a vzdělávání i v budoucnu a na potřebu revize obsahu učiva. Proto podporujeme:

- Omezení obsahu učiva, vzdělávání zaměřené na rozvoj kompetencí s menším důrazem na znalosti. Proces revize RVP musí být transparentní a musí obsahovat dlouhodobý koncepční výhled implementace změn.
- Využití online nástrojů pro efektivnější vzdělávací postupy při nezbytném zajištění férových podmínek pro všechny děti.